

ЕКОНОМІЧНІ НАСЛІДКИ ДРУГОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ ДЛЯ НІМЕЧЧИНИ

ECONOMIC CONSEQUENCES OF THE SECOND WORLD WAR FOR GERMANY

У статті визначено та проаналізовано основні категорії, за якими понесла економічні (і не лише) втрати Німеччина унаслідок Другої світової війни. Основна увага виділена саме аналізу ситуації у Західній Німеччині, оскільки саме щодо цієї держави проводиться основне дослідження, в рамках якого проведена розробка статті («План Маршалла для України»). Щодо самих категорій, які були проаналізовані в рамках даної статті, то це втрата людського капіталу, інфляція та падіння ВВП, фізичне руйнування інфраструктури та промисловості, борги і репарації, та поділ Німеччини. Щодо усіх факторів наведено історичну довідку, а також, де це можливо з огляду на доступні бібліографічні дані – кількісні показники. Умовно визначено, що серед досліджених факторів, втрата людського капіталу та фізичне руйнування інфраструктури і промисловості були найважливішими ударами напередодні повоєнної відбудови країни. Репарації та виплата боргів були визначені як менші серед наявних на той момент проблем. Поділ держави безумовно мав негативний вплив на економіку, але важливо вказати, що саме Західна Німеччина економічно розвивалась набагато стрімкіше. Отримані дані будуть застосовані для подальшого порівняння з показниками економічних втрат України внаслідок війни з РФ.

Ключові слова: повоєнна відбудова, післявоєнне відновлення, План Маршалла, Західна Німеччина.

The article identifies and analyzes the main categories in which Germany suffered economic (and not only) losses as a result of the Second World War. The main attention is paid to the analysis of the situation in West Germany, since it is this country that is the subject of the main study within the framework of which the article was developed ("Marshall Plan for Ukraine"). The article identifies several main areas after research. First, perhaps the most catastrophic consequences of the Second World War for Germany were the losses of human capital. Secondly, inflation, as well as deficits, currency fluctuations, and general economic and financial instability characterized the postwar years in this country. Thirdly, the destruction of infrastructure and production facilities became a major challenge for Germany during the reconstruction phase. Finally, it is important to mention such factors as the payment of debts and reparations, as well as the division of Germany into two states with separate political and economic systems. All of these factors posed a great challenge to both the West German authorities (the recovery of this particular state is analyzed in this research) and international partners involved in the recovery (in particular, the United States). For all factors, historical background is provided, as well as quantitative indicators, where possible given the available bibliographic data. It is conventionally determined that among the factors studied, the loss of human capital and the physical destruction of infrastructure and industry were the heaviest blows on the eve of the postwar reconstruction of the country. Reparations and debt repayment were identified as the least of the problems at the time. The partition of the state definitely had a negative impact on the economy, but it is important to point out that it was West Germany that developed economically much more rapidly. The data obtained will be used for further comparison with the indicators of Ukraine's economic losses as a result of the war with Russia.

Key words: post-war reconstruction, post-war recovery, Marshall Plan, West Germany.

УДК 338.245

DOI: <https://doi.org/10.32782/bses.89-15>

Чопик Ю.Є.¹

аспірант кафедри міжнародних економічних відносин,
Західноукраїнський національний
університет

Chopyk Yurii

West Ukrainian National University

Постановка проблеми. Для дослідження можливості впровадження «Плану Маршалла» для України після завершення війни з РФ, необхідно зрозуміти, якою була ситуація у повоєнній Німеччині напередодні впровадження історичного плану відбудови. Після цього, важливо буде також оглянути ті економічні втрати, які вже понесла Україна унаслідок теперішньої війни, і, порівнявши основні фактори в обох випадках, прийти до висновку – чи може впровадження аналогічного плану відновлення бути застосованим у сучасній ситуації. У даній статті аналізуються саме наслідки війни для Німеччини. Статистика та структура руйнувань і втрат Німеччини у Другій світовій війні потребує більш детального аналізу. Попри загальний доступ до таких даних, бракує їх систематизації.

Аналіз попередніх досліджень і публікацій. Попередній огляд та короткий аналіз джерел дозволив виокремити декілька основних напрямків, за якими важливо провести дослідження. По-перше, можливо найбільш катастрофічними

для Німеччини внаслідок Другої світової війни були втрати людського капіталу, про що пишуть Гетард та Бойл (2023) [5],[6]. По-друге, інфляція, а також дефіцит, коливання валюти і загальна економічна та фінансова нестабільність (відображається у статистичних даних) характеризували повоєнні роки у цій країні [17]. По-третє, як вказують Кетрайт (2024), Тузе (2006) та Хальбмаєр і Шрьодер (2024) руйнування інфраструктури та виробничих потужностей стали масштабним викликом для Німеччини на етапі відбудови ([1], [15, с. 649–650], [8, с. 1–2]. Зрештою, важливо згадати такі фактори як виплата боргів і репарацій, а також поділ Німеччини на дві держави з окремими політико-економічними системами (останнє описують Петерс (2021), Діфендорф (1993)). Усі ці фактори склали великий виклик як для влади Західної Німеччини (відновлення саме цієї держави аналізується у науковому дослідженні) так і для міжнародних партнерів, що долучались до відновлення (зокрема США).

¹ ORCID: <https://orcid.org/0009-0003-3419-3234>

Постановка завдання:

1) Визначити, як саме у кількісних показниках кожен з наведених факторів (людський капітал, ВВП та інфляція, руйнування інфраструктури та промисловості, репарації та борги, поділ країни) вплинув на економічну ситуацію у Західній Німеччині;

2) Визначити, які з наведених факторів мали більший чи менший вплив щодо формування повоєнних викликів у відбудові Німеччини;

3) Систематизувати та структурувати втрати Німеччини у Другій світовій війні.

Для написання статті за основу взято бібліографічний метод дослідження. Основну увагу при дослідженні виділено на аналіз історичних даних, а також сучасних статей та аналітичних матеріалів. За допомогою цього аналізу, будуть знайдені відповіді на подані вище дослідницькі питання.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Втрати людського капіталу Німеччини. Під час Другої світової війни Німеччина зазнала катастрофічних втрат людського капіталу, що значно ускладнило її здатність відновлювати економіку. Під час війни загинуло приблизно 7,5 мільйонів німців (цифри в різних джерелах зустрічаються на рівні 6,600,000–8,800,000), серед яких більшість (приблизно 5,500,000) військовослужбовці, але також і цивільні [10]. Ці величезні людські втрати різко зменшили кількість наявної робочої сили. Крім того, мільйони людей були переміщені або ув'язнені, що ще більше виснажило трудові ресурси країни і ускладнило зусилля з відновлення.

До війни, Німеччина була однією з країн Європи з відносно швидким ростом кількості населення. Зокрема, важливу роль у цьому зіграла організована Третім Рейхом політика щодо підвищення рівня народжуваності. Може бути складно визначити точну кількість населення у Німеччині з огляду на те як змінювались території, які контролювала нацистська Німеччина з пізніх 1930-х років. Однак, для приблизного розуміння демографічного удару, якого зазнала країна унаслідок 2-ї світової війни, важливо сказати, що до 1938 року населення довоєнної Німеччини було на рівні 68,000,000 [6]. Порівнюючи з цією кількістю населення, в ході війни Німеччина втратила приблизно 10 % людського капіталу, що не могло не стати сильним ударом по економічних можливостях.

Із розвитком подій на полі бою під час війни, і особливо в період близький до її завершення, мільйони Німців змінювали місце проживання, виїжджаючи закордон або принаймні всередині країни (зі Сходу на Захід із просуванням радянської армії). Проте, масове виселення етнічних німців було здійснене між 1945 і 1948 роками і було одним з найбільших примусових переміщень населення у світовій історії. До 1950 року до Західної Німеччини було переміщено близько 8 мільйонів людей. Враховуючи чисельність

населення на той час, це означало збільшення населення більш ніж на 20 % [5, с. 7]. Таким чином, вже у 1951 році чисельність населення Західної Німеччини складала орієнтовно 51,430,000. У той же час Східна Німеччина мала населення на рівні 18,350,000 [14]. Таким чином, лише через 5 років після завершення війни, загальне населення двох частин Німеччини фактично було трохи вищим за довоєнний рівень. Оскільки дана робота розглядає саме Західну Німеччину, то її основними викликами все ж стали втрата територій та населення, які після війни контролювались СРСР.

Масове переселення етнічних німців на територію Німеччини і відновлення за рахунок цього великої загальної чисельності населення не означало автоматичне отримання того ж рівня людської продуктивності, зважаючи на втрату під час війни здебільшого саме працездатного населення, загальне погіршення морального стану, а також масові uszkodження промислового комплексу та житла. Інтеграція переселенців потребувала значних зусиль в плані реструктуризації економіки та планування відновлення міст і промисловості. Дослідження цього феномену показали значний позитивний зв'язок між рівнем населення та місцевою (регіональною) продуктивністю [8, с. 1]. Окрім цього, дослідники також відзначають, що позитивний економічний вплив припливу переселенців до повоєнної Західної Німеччини відбувся поступово протягом 25-ти років і приніс загальне зростання ВВП на душу населення на 12 % [9, с. 3].

Падіння ВВП, інфляція та економічна нестабільність. Повоєнна Німеччина зіткнулася з важкою економічною кризою, яка характеризувалася падінням курсу національної валюти, що призвело до інфляції. До 1945 року рейхсмарка втратила значну вартість, що призвело до того, що бартер став поширеним засобом обміну, оскільки люди намагалися придбати продукти першої необхідності. Крім того, широко розповсюдилися дефіцит продуктів харчування та нормоване харчування, насамперед через розірвані ланцюги постачання та значне падіння сільськогосподарського виробництва, яке, за оцінками, скоротилося на 50 % порівняно з довоєнним рівнем [5]. Цей набір факторів призвів до хаотичного економічного становища, яке перешкоджало зусиллям з відновлення.

Рівень ВВП в Німеччині знизився з приблизно 466 мільярдів доларів (рівня 1990 року) до 322 мільярда. Таким чином, рівень падіння ВВП був орієнтовно 30 % [13]), хоча ця сума може відрізнятися у різних джерелах через аналіз різних даних. Падіння рівня ВВП на душу населення можна побачити на діаграмі (рис. 1) нижче. Інфляція у Німеччині наприкінці війни доходила до рівня 13.8 %, у 1946 році до 12.1 % [17], хоч і відсутнім був рівень так званої «гіперінфляції» (яка, наприклад була у Німеччині після Першої Світової війни

і вимірювалась тисячами відсотків на рік). Проте, основні проблеми були у дефіциті товарів на ринку, через що було дуже важко або неможливо придбати необхідне. Okремо важливо розглянути деякі фактори, що поглиблювали складність економічного становища. Зокрема, було зруйновано велику кількість інфраструктури, житлового фонду, та промислових виробництв. Ці речі Таким чином, економічна ситуація в Німеччині (зокрема, Західній) наприкінці війни була вкрай складною та потребувала структурних змін, які були запроваджені пізніше, зокрема економічним керівництвом держави під час впровадження Плану Маршалла.

Руйнування інфраструктури та промислового виробництва. До 1945 року більша частина промислової бази Німеччини була зруйнована внаслідок бомбардувань союзників. Офіційною метою бомбардувань, яку сформулювали на конференції у Касабланці 1943 року, було: «Поступове руйнування і виведення з ладу німецької військової, промислової та економічної системи, а також підірвати морального духу німецького народу до такої міри, щоб його здатність до збройного опору була фатально ослаблена» [1]. Приблизно 20 % німецького житлового фонду було втрачено, а такі великі міста, як Берлін, Гамбург і Дрезден, перетворилися на руїни [8, с.2]. Це мало безпосередній вплив на економічну продуктивність, оскільки були зруйновані заводи, залізниці та комунальні підприємства. Загалом, згідно з різними джерелами, було знищено понад 60 % промислової інфраструктури Німеччини. У 1948 році, обсяги промислового виробництва країни були наполовину менші ніж у 1936 [5]. Так, повоєнна фізична інфраструктура Німеччини потребувала значних зусиль з відбудови, а проблеми включали проживання населення та промислове виробництво держави.

Після масового примусового переселення етнічних Німців на територію Німеччини, населення Західної Німеччини у 1950 році перевищило рівень до війни приблизно на 20 %. Однією

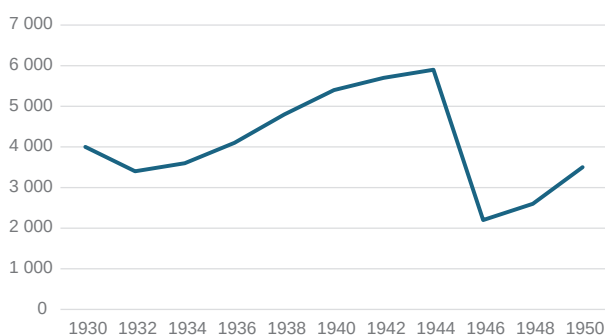

Рис. 1. Падіння ВВП на душу населення в Німеччині у 1945 році (у доларах США 1990 р.)

Джерело: [7].

(Groningen Growth and Development Centre. (n.d.). German GDP per capita, 1930–1950. *ResearchGate*)

з проблем, з якою зіткнулась держава, була велика руйнація житлового фонду. Бомбардування, яких зазнала Німеччина, зменшили житловий фонд в середньому на 25 %. В деяких містах, особливо тих, де знаходилась важка промисловість та відносно велике населення, руйнування досягали 75 % і більше [9, с. 2]. Статистика з іншого джерела визначає відсоток повністю зруйнованого житла (яке не підлягає відбудові) як 22 %, тоді як ще 23 % отримали пошкодження, які можна було відновити [3, с. 108–109]. Як наслідок, після переселення до Німеччини, біженці часто розміщувались у сільській місцевості, де житла було порівняно багато. Okрім того, не усіх біженців вдалось розмістити. Між 1945 і 1950 роками лише в Північній Рейн-Вестфалії оселилося близько 600 000 біженців. Через п'ять років після війни 11 % з них все ще мешкали в таборах або інших місцях тимчасового розміщення [3, с. 108–109]. При цьому, проблема зруйнованого житлового фонду відіграла тривалу роль у економічному розвитку окремих регіонів Німеччини протягом десятиліть після війни. Наприклад, згідно з дослідженнями, люди, які народились у містах та селах Німеччини, що були найсильніше зруйновані війною, станом на 2020-ті роки мають на 10 % менший рівень достатку порівняно з жителями тих регіонів, які менше постраждали від війни [8, с. 1–2].

Щодо руйнування іншої інфраструктури, зокрема промислової, то союзні війська до 1945 року знищили велику її частину. Цілями масованих бомбардувань були порти, суднобудівні заводи, залізниця, заводи зброї, сталеливарні заводи, а також дамби та мости. Найбільше постраждали промислові міста, такі як Кельн, Берлін, Нюрнберг, Дрезден, Гамбург, Штутгарт, Бремен, і Дюссельдорф. Концентрація важкої промисловості Німеччини в Рурському регіоні призвела до того, що весь цей регіон став мішенню в битві за Рур (березень-липень 1943 року). Згідно із одним з джерел, наприкінці Другої світової війни загальний обсяг промислового виробництва впав через пошкодження заводів, залізниць та інфраструктури. Відсоток руйнування різнився залежно від галузі, але в середньому близько 60 % промислової інфраструктури було серйозно пошкоджено або повністю зруйновано. Німецька авіаційна промисловість була ключовою мішенню для союзників, особливо в 1944 році. До кінця війни близько 90 % літакобудівних заводів Люфтваффе були зруйновані або сильно пошкоджені, що підірвало спроможності військово-повітряних сил Німеччини [11, с. 23]. Важка воєнна промисловість, що включала зокрема виробництво танків, артилерії та іншого озброєння, зазнала руйнувань на рівні від 50 % до 80 %, залежно від окремих регіонів та галузей. Дослідження джерел на тему знищення промислової інфраструктури Німеччини у Другій світовій війні показують, що

масові бомбардування були одним з ключових підходів, які застосовували союзники для поступового ослаблення можливості нацистів воювати далі. Знищення житлового фонду та промисловості різних видів і спрямувань стало серйозним викликом під час післявоєнного відновлення Німеччини.

Борги та репарації. Після Другої світової війни Німеччина була обтяжена величезними військовими боргами та репараціями союзним державам. Після окупації Німеччини, економічні втрати, які принесла розв'язана нею світова війна оцінювались у більш як 300 мільярдів доларів [2]. Виплата Німеччиною такої суми вважалась нереалістичною, через що почався пошук союзниками шляхів зменшення боргу. Встановлена унаслідок переговорів відносно реалістична сума боргу була близько 23 мільярдів дойчмарок [2]. Ця сума включала також довоєнні боргові зобов'язання Німеччини, що постали після Першої світової війни.

Від початку, союзники не одразу погоджувались з таким лояльним ставленням до німецьких боргів. Проте, плани США та Великобританії включали намагання зробити Німеччину одним з локомотивів європейського відновлення, особливо після того, коли були прийняті ідеї Плану Маршалла. З часом, на конференції з питань зовнішніх боргів Німеччини, що відбулася в Лондоні в 1952 році, післявоєнні борги Німеччини були зменшені з 16,2 мільярдів до 7 мільярдів дойчмарок (близько 3 мільярдів доларів за сьогоднішнім валютним курсом), тоді як довоєнні борги були скорочені до 7,3 мільярдів дойчмарок [2]. Це було чергове зниження репарацій у намаганні підштовхнути Німеччину до економічного зростання на користь повоєнній Європі.

Деякі репарації (іноді навіть не прив'язані до початкової суми) Німеччина виплачує до сьогодні. Наприклад, більше 86 мільярдів доларів було виплачено у вигляді репарацій людям, котрі пережили Голокост з 1945 по 2018 роки [16]. Щодо основного боргу, то науковцям складно порахувати скільки конкретно було виплачено та чи залишається якась сума невиплаченою зараз. Зокрема, важко врахувати конкретні суми боргу різним державам, як ці держави змінювались протягом повоєнного періоду, як змінювалась сума боргу з огляду на інфляцію протягом часу тощо. Однак цікавим є той факт, що навіть у рамках Європейського Союзу у деяких партнерів Німеччини залишаються претензії щодо недостатньої виплати репарацій. Наприклад, після 2020 року, високопосадовці Польщі, включно з міністром закордонних справ, вже декілька разів наголошували на тому, що, на їх думку, Польща так і не отримала достатніх коштів у якості репарацій за Другу світову війну [4]. Сума, про яку може йти – 1.3 трильйона доларів США, була представлена польським урядом як розрахунок руйнувань і втрат, принесених війною [12].

Поділ Німеччини та його вплив на торгівлю.

Після Другої світової війни Німеччина була розділена на Східну та Західну частини, кожна з яких керувалася окремими економічними системами. Цей поділ суттєво вплинув на торгівлю та економічний розвиток [9, с. 1–2]. У Східній Німеччині планова економіка радянського зразка призвела до зниження продуктивності та повільнішого економічного відновлення порівняно із Західною Німеччиною, яка отримала вигоду від ринково-орієнтованої системи та підтримки Заходу. Різні економічні моделі призвели до значних відмінностей у рівні життя та економічних показниках між двома регіонами.

Поділ Німеччини створив дві різні економічні системи: соціалістичну планову економіку на Сході та капіталістичну ринкову економіку на Заході. У 1950-х і 1960-х роках Західна Німеччина пережила стрімке економічне зростання, відоме як «економічне диво», яке багато в чому було наслідком Плану Маршалла і потужною промисловою базою. Напротивагу цьому, Східна Німеччина переживала економічні труднощі, характерні для централізованої планової економіки (наприклад, дефіцит та неефективне управління ресурсами). Окремою проблемою для Східної Німеччини була еміграція великої частини роботоздатного населення, особливо в перші роки після війни, коли переїзд був відносно легким процесом.

Західна Німеччина інвестувала значні кошти в інфраструктуру та технології, що сприяло її економічному успіху. Східній Німеччині, яка залежала від радянської підтримки, не вистачало такого ж рівня інвестицій та модернізації. В будь-якому разі, поділ на дві держави, та їх економічний поділ і поступовий шлях до мінімізації будь-яких зв'язків, також став великим викликом для Німецької економіки після завершення Другої світової війни.

Висновки. У статті систематизовано та проаналізовано наступні категорії негативного економічного впливу, яких зазнала Німеччина унаслідок Другої світової війни: втрата людського капіталу, інфляція та падіння ВВП, фізичне руйнування інфраструктури та промисловості, борги і репарації, та поділ країни і економічна ізоляція двох держав один від одного. Кожен з наведених факторів був частиною великого виклику із повоєнної відбудови. Зокрема, на війні загинуло близько 7,5 мільйонів німців (здебільшого, це працездатне чоловіче населення), а ті хто залишились часто були у вкрай складному економічному та психологічному становищі, зруйнованим був і житловий фонд. Цей фактор умовно визначено як один з найважчих серед проаналізованих. Ще одна з найбільш проблемних повоєнних категорій, промислова інфраструктура, була знищена більш ніж на половину. Окрім того, розвивати будь-яку важку промисловість після війни було складно через побоювання союзників щодо можливостей

відродження воєнної промисловості в майбутньому. Можливо, менш важким ніж попередні фактори, та все ж важливим був вплив репарацій та боргів Німеччини. Зокрема тому, що ці виплати були сильно зменшеними завдяки стратегії партнерів щодо Західної Німеччини. Поділ Німеччини на дві держави безумовно мав згубний вплив на загальний економічний потенціал країни. Проте, важливо наголосити, що Західна її частина розвивалась набагато стрімкіше у порівнянні з землями, що залишались під радянським управлінням. Для подальшого розвитку дослідження, буде необхідно акумулювати за кожним із цих показників ті втрати, які вже понесла та продовжує нести Україна після вторгнення та військової агресії РФ. Порівняння структури цих втрат, їх частки від загального достатку країни, та інших факторів дозволить краще зрозуміти, чи зможе сучасний «План Маршалла» потенційно стати ефективним підходом задля повоєнного відновлення України.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Catwright, M. (2024) Allied bombing of Germany, World History Encyclopedia. Available at: <https://www.worldhistory.org/article/2430/allied-bombing-of-germany/>
2. Committee for the Abolition of Illegitimate Debt. (2023, October 12). Germany's reparations to Poland: A long-standing issue. CADTM. Available at: https://www.cadtm.org/spip.php?page=imprimer&id_article=21411
3. Diefendorf J.M. In the Wake of War: The Reconstruction of German Cities after World War II, (New York, NY, 1993; online edn, Oxford Academic, pp.108–150, 31 Oct. 2023). DOI: <https://doi.org/10.1093/oso/9780195072198.001.0001> (accessed 26 September 2024).
4. DW. (2023, October 12). Poland renews call for war reparations from Germany. Deutsche Welle. Available at: <https://www.dw.com/en/poland-renews-call-for-war-reparations-from-germany/a-68127206>
5. Gethard G., Boyle M. (2023), The story behind Germany's economic rebirth after World War II. Available at: <https://www.investopedia.com/articles/economics/09/german-economic-miracle.asp>
6. Feldgrau. (n.d.). World War II Germany statistics and numbers. Retrieved October 12, 2024, from. Available at: <https://www.feldgrau.com/ww2-germany-statistics-and-numbers/>
7. Groningen Growth and Development Centre. (n.d.). German GDP per capita, 1930–1950. ResearchGate. Available at: https://www.researchgate.net/figure/German-GDP-per-capita-1930-1950-Groningen-Growth-and-Development-Centre_fig9_24112542
8. Halbmeier, C., Schröder, C. The long-term implications of destruction during the Second World War on private wealth in Germany. J Econ Growth. 2024. Available at: <https://link.springer.com/article/10.1007/s10887-024-09242-2>
9. Peters, M. (2021) Market Size And Spatial Growth – Evidence From Germany's Post-War Population Expulsions, NBER. Available at: https://www.nber.org/system/files/working_papers/w29329/w29329.pdf
10. National WWII Museum. (n.d.). Research starters: Worldwide deaths in World War II. Retrieved October 12, 2024, from. Available at: <https://www.nationalww2museum.org/students-teachers/student-resources/research-starters/research-starters-worldwide-deaths-world-war>
11. Hopkins, R.P. (2008) The Historiography of the Allied Bombing Campaign of Germany., *East Tennessee State University*. Available at: <https://dc.etsu.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=3355&context=etd>
12. Scisłowska, M. (2022, October 12). Poland demands \$1.3 trillion in World War II reparations from Germany. PBS NewsHour. Available at: <https://www.pbs.org/newshour/world/poland-demands-1-3-trillion-in-world-war-ii-reparations-from-germany>
13. Statista. (2023). Annual war GDP of the largest economies during World War II [Data set]. Statista. Available at: <https://www.statista.com/statistics/1334676/wwii-annual-war-gdp-largest-economies/>
14. Statista. (2023). Population of East and West Germany from 1949 to 2022. Retrieved October 12, 2024, from. Available at: <https://www.statista.com/statistics/1054199/population-of-east-and-west-germany/>
15. Tooze, A. (2006). The Wages of Destruction: The Making and Breaking of the Nazi Economy. Penguin Books.
16. U.S. Department of State. (2023). Just Act report to Congress: Germany. Available at: <https://www.state.gov/reports/just-act-report-to-congress/germany/>
17. Zucman, G. (2021). Capital is back: Wealth accumulation and inequality in the 21st century. Retrieved October 12, 2024, from. Available at: <https://www.gabriel-zucman.eu/files/capitalisback/T271>